

Natur og vandmiljø

Barrierer for etableringen af minivådområder

I forlængelse af Landbrugsaftalen fra 2021 og udkastet til Vandområdeplan 3 forventes minivådområder at skulle reducere udledningen af kvælstof med minimum 555 tons inden udgangen af 2027. Desværre kan det konstateres, at der er en faldende tilslutning til minivådområdeordningen.

Viden om

SEGES Innovation har derfor undersøgt årsagerne til, at minivådområdeprojekter enten opgives, ikke opnår tilskud eller afvises af myndighederne.

Hvis minivådområderne skal bidrage med den forventede reduktion på godt 555 tons, som indikeres i [udkast til vandområdeplan 3](#) inden udgangen af 2027, vil dette kræve, at der anslået etableres 1200 nye minivådområder. Dette svarer til, at der i snit skal ansøges om 246 nye minivådområder hvert år til og med 2027.

Det har været muligt at ansøge om tilskud til etableringen af minivådområder siden 2018, og i løbet af de sidste 4 år er der i alt ansøgt om etablering af 728 minivådområder. Fremadrettet er der følgelig behov for en stigende tilslutning til minivådområdeordningen, hvis målet om de 555 tons skal opnås.

Status for minivådområder

Minivådområderne opgøres i rapporten [Virkemidler til reduktion af kvælstofbelastningen af vandmiljøet](#) fra Aarhus Universitet til en kvælstofeffekt på omkring 22 % svarende til en effekt på 450 kg N for et minivådområde af en gennemsnitlig størrelse på 0,7 ha. Der er til dato ansøgt om etablering af 728 minivådområder (se figur 1).

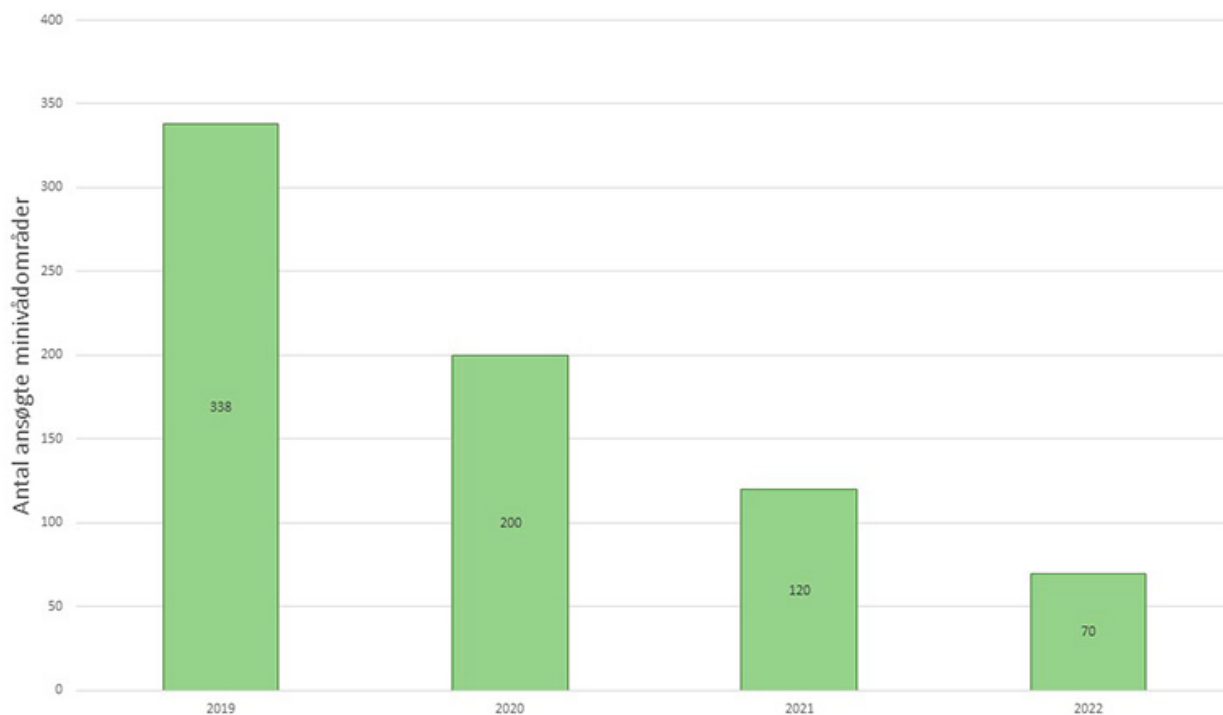
Der er således opnået en beregnet effekt på 328 tons N på landsbasis via minivådområder. Miljøstyrelsen oplyser, at minivådområderne pr. maj 2022 har realiseret en effekt på 20,5 tons N, svarende til, at det kun er ca. 46 af de ansøgte minivådområder, der er færdigetablet og godkendt. Oplandskonsulenterne forventer dog, at ca. 250 projekter vil

re færdigetablet inden udgangen af 2022.

Siden 2018, hvor det første gang var muligt at søge tilskud til etableringen af minivådområder, er antallet af ansøgninger dalet markant. I 2019 blev der indsendt 338 ansøgninger, mens der i den seneste ansøgningsrunde for 2022 kun blev indsendt ca. 70 ansøgninger.

Figur 1. Antal ansøgte minivådområder

Figur 1: Antallet af indsendte ansøgninger til etablering af minivådområder i de forskellige år siden tilskudsordningen blev etableret.

Med behovet for at etablere 1200 nye minivådområder er den begrænsede interesse problematisk. Derfor er det nødvendigt at afklare, hvorfor der ikke udarbejdes flere ansøgninger til etableringen af minivådområder blandt de danske landbrug.

Barriere for gennemførelsen af minivådområdeprojekter

For at afklare hvorfor minivådområdeprojekterne opgives, ikke opnår tilskud eller afvises af myndighederne, bad SEGES Innovation i foråret 2022 alle oplandskonsulenter om at registrere, hvorfor minivådområdeprojekter i deres område ikke er blevet gennemført. Oplandskonsulenterne anvender registreringsværktøjet Kolleto, der er udviklet i forbindelse med oplandskonsulentordningen.

I alt har oplandskonsulenterne registreret 429 projekter med en konkret placering, som er blevet opgivet i perioden 2018-2021, hvor 215 projekter er udarbejdet 2018, 80 er projekter fra 2019, 98 er projekter fra 2020, og 26 af projekterne er undersøgt i 2021. De 429 projekter omfatter både projekter med en konkret placering, som er opgivet uden, at der er søgt tilskud, og projekter der er opgivet efter, der er søgt tilskud.

Herudover er der 397 minivådområdeprojekter, som er opgivet i perioden 2018-2021, men der er ikke angivet nogen grund til, hvorfor disse er opgivet, og de indgår således ikke i den analyse, som er gennemført.

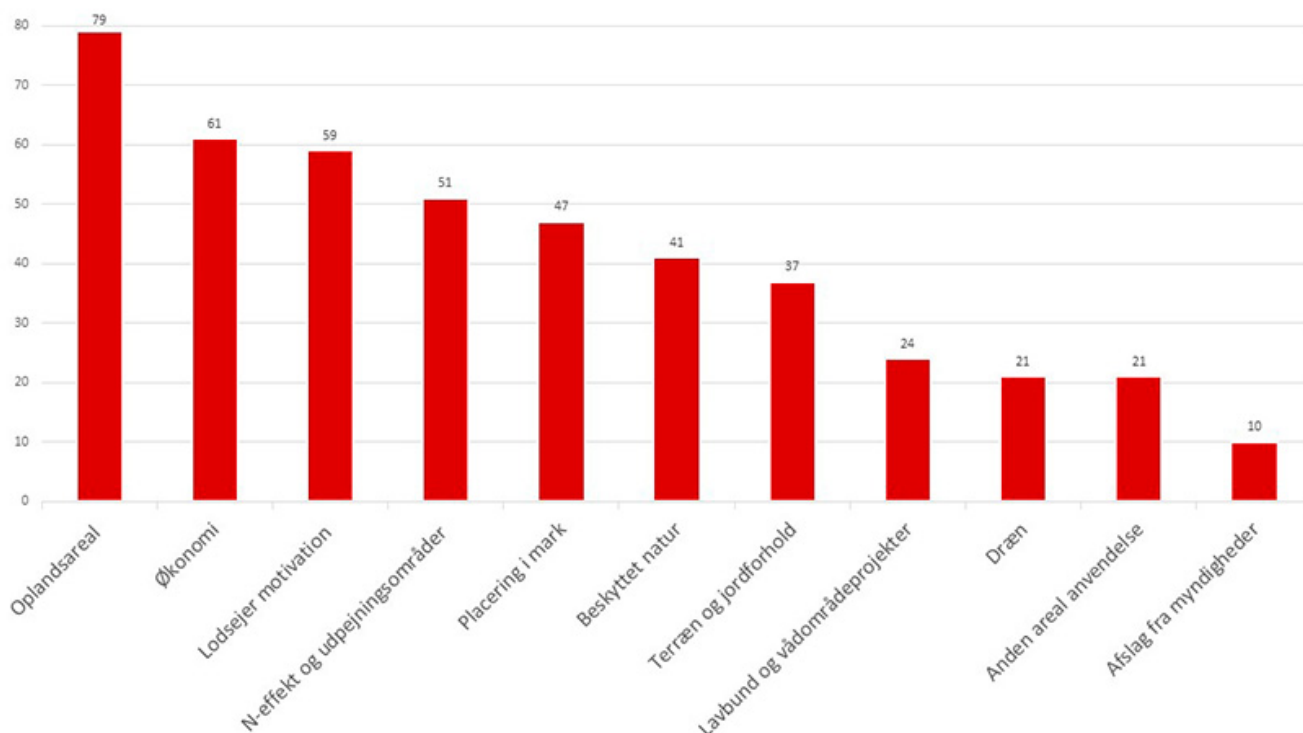
Herudover har oplandskonsulenterne haft dialog med et stort antal landmænd, hvor der hverken er indtegnet en konkret placering eller angivet en grund til, at der ikke er arbejdet videre med et projekt.

Svarene fra oplandskonsulenterne er blevet inddelt i 11 hovedkategorier som er:

- Lodsejermotivation
- Placering i mark
- Dræn
- Økonomi
- Oplandsareal
- Beskyttet natur
- Lavbunds- og vådområdeprojekter
- Terræn og jordforhold
- N-effekt og udpegningsområder
- Afslag fra myndigheder
- Anden arealanvendelse.

I flere af oplandskonsulenternes besvarelser er der opgivet mere end en grund til, at et givet minivådområdeprojekt er opgivet. I disse tilfælde er besvarelsen lagt ind under alle de kategorier, som er angivet i svaret. Derfor fremgår der flere svar i den endelig opgørelse end de 429 egentlige besvarelser.

Figur 2. Fordelingen mellem de 11 hovedkategorier

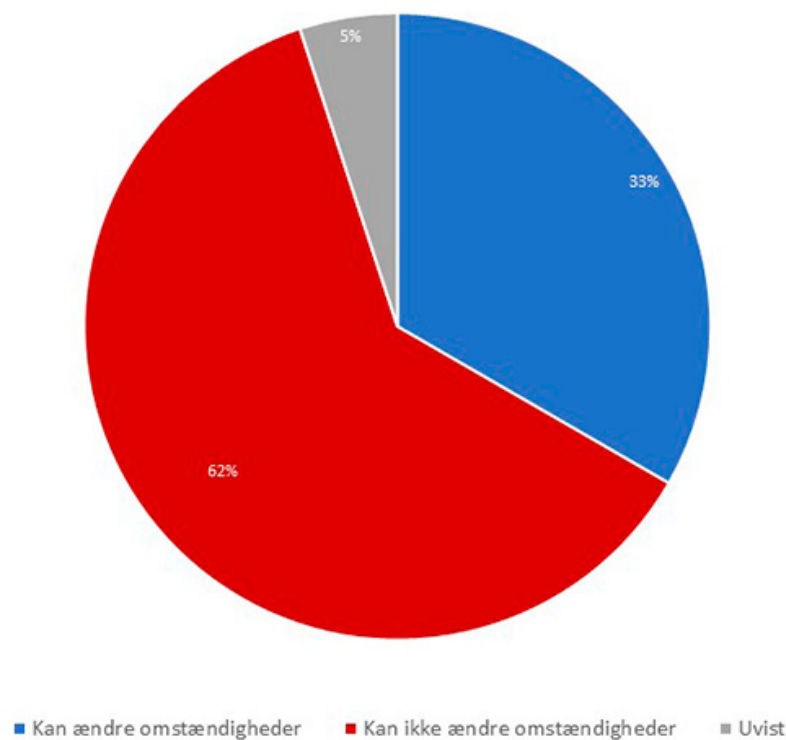
Figur 2: Årsager til hvorfor minivådområdeprojekter ikke gennemføres, fordelt på baggrund af de 429 besvarelser indsendt af oplandskonsulenterne.

Under hver hovedkategori blev det undersøgt, om der var flere delkategorier. Herudover blev det også undersøgt, om besvarelsene kunne betragtes som omstændigheder, som lodsejere kunne eller ikke kunne ændre på om nødvendigt.

Sagt med andre ord er omstændigheder, som ikke kan påvirkes af lodsejer, i grove træk de krav der fremgår i [minivådområdeordningen 2022](#), samt de planmæssige og fysiske forhold som er afgørende for, hvorvidt det er muligt at etablere et minivådområde. Modsat er omstændigheder, som lodsejer kan påvirke, de ting som lodsejer kan ændre på for at sikre, at projektet gennemføres. Eksempelvis kan lodsejer vælge at placere minivådområde på en god mark, at bære nogle af omkostningerne til etableringen selv, eller sikre at placeringen er inden for egen matrikel, således et projekt ikke falder til jorden pga. modvilje fra naboer.

Af figur 3 fremgår det, at 33 % af alle de projekter som er opgivet eller ikke har opnået tilskud, kunne være gennemført, ansøgt eller undersøgt nærmere, hvis lodsejer havde haft en interesse i at påvirke omstændighederne. Med andre ord opgives en 1/3 af projekterne pga. forhold, som ikke er relateret til enten myndighedsafslag eller manglende opfyldelse af kravene i minivådområdeordningen.

Figur 3. Mulighed for lodsejerindvirkning

Figur 3: Oversigt over andelen af besvarelser, hvor lodsejer kunne eller ikke kunne påvirke omstændighederne, således det blev muligt enten at undersøge projektmulighederne, indsende en ansøgning eller etablere et minivådområde. Baseret på de 429 besvarelser fra oplandskonsulenterne.

Oplandsareal

79 af de 429 besvarelser kunne placeres under denne kategori, og dermed blev udfordringer med oplandsarealet den primære årsag til, at minivådområdeprojekter ikke blev gennemført. Udfordringerne med oplandsarealet dækker i dette tilfælde over:

- at drænoilandet var for småt i forhold til kravene i minivådområdeordningen (mindst 20 ha opland)

- at der var mindre end 80% omdrift i oplandet
- at oplandet indgik i andre minivådområdeprojekter
- at det ikke var fysisk muligt at placere et minivådområde i oplandet
- at oplandet var for lille grundet behov for etablering af pumpe (mindst 50 ha opland).

Af disse var "mindre end 80 % omdriftsareal i drænoplandet", og "et for lille drænopland" de to primære årsager til minivådområdeprojekterne blev opgivet, med henholdsvis 28 besvarelser og 37 besvarelser inden for hver af underkategorierne.

For kategorien opland blev det vurderet, at alle besvarelserne var styret af omstændigheder, som lodsejerne ikke kunne påvirke.

Økonomi

Økonomi var den næststørste hovedkategori med 61 besvarelser. Det blev vurderet, at der i høj grad var mulighed for, at lodsejer kunne påvirke omstændighederne relateret til økonomien. Dette var tilfældet i 45 af besvarelserne, som relaterede sig til, at lodsejer personligt syntes, at projekterne ville blive for dyre. Særligt er dette tilfældet, når der f.eks. skal etableres ler-membraner, pumper eller transporteres store mængder af jord væk. Af ovenfor nævnte udgjorde anlæg med behov for pumpe den hyppigste årsag til, at projekterne ikke blev gennemført.

Hovedkategorien økonomi er inddelt i følgende underkategorier:

- Projekt for dyrt
- Ler-membran nødvendig
- Pumpe nødvendig
- Udgifter overstiger budgetloft
- For meget overskudsjord
- Manglende likviditet
- Nødvendigt med tilkøb af ekstra jord.

Af overstående blev kategorierne "nødvendigt med tilkøb af ekstra jord" og "udgifter overskrider budgetloft", betragtet som omstændigheder, landmanden ikke kunne påvirke. Budgetloft henviser her til det budgetloft, som minivådområdeordningen angiver, hvis et projekt skal opnå fuldt tilskud til etableringen. Med andre ord den pris minivådområdet maksimalt må koste, hvis lodsejer ikke selv skal bære en del af omkostningerne.

Gældende for kategorien "projekt for dyrt" er, at der ikke var angivet, hvad der lå til grund for, at projekterne blev for dyre. Derfor er det uvist, hvorvidt lodsejer kunne have påvirket omstændighederne i disse tilfælde.

Lodsejermotivation

59 besvarelser angav, at minivådområdeprojekterne ikke blev gennemført grundet manglende lodsejermotivation. Det blev brudt ned til følgende underkategorier:

- Manglende lodsejerinteresse
- Død, generationsskifte, ny ejer
- Lodsejerutilfredshed med myndighederne
- Naboudfordringer

- Teknisk umuligt at anlægge minivådområde.

Det blev vurderet, at det i ca. 80 % af tilfældene var muligt for lodsejer at påvirke omstændighederne, således der enten kunne etableres et minivådområde, eller det kunne undersøges, om der var mulighed for etablering. Af 44 ud af 59 besvarelser fremgik, at det ikke var muligt at komme videre med undersøgelser af, hvorvidt der overhovedet kunne etableres et minivådområde, da lodsejer slet ikke var interesseret i at indgå i dialog.

Herudover var der også en række projekter, som ikke kunne gennemføres da lodsejer ikke ønskede at have minivådområdet på eget areal, og derfor foreslog naboernes arealer, hvilket naboerne ikke var interesserede i.

Særligt iøjnefaldende for lodsejermotivationen var dog, at der var eksempler på projekter, som havde fået tilsagn, men hvor lodsejer eller naboer fortrød efter, at ansøgningen var indsendt til Landbrugsstyrelsen.

N-effekt og udpegningsområder

Kategorien dækker over besvarelser, hvor de undersøgte områder ikke lå inden for udpegningsområderne, hvor der ikke kunne opnås en N-effekt, som lever op til minivådområdeordningens minimumskrav på 300 kg N/ha minivådområde, eller der ikke var et indsatskrav for det relevante kystvandsområde.

I lidt over 50 % af tilfældene svarende til 28 besvarelser var N-koncentrationen i drænvandet for lav til at opnå den nødvendige effekt. Mens det i 23 af besvarelserne fremgik, at områderne ikke var udpeget som egne områder i [Landbrugsstyrelsens Miljøgis kort](#).

Gældende for alle besvarelserne var dog, at der var tale om forhold, som lodsejer ikke var i stand til at påvirke.

Placering i mark

I denne hovedkategori blev det vurderet, at alle 47 besvarelser omhandlede omstændigheder, hvor lodsejer kunne påvirke forholdene, således det blev muligt at etablere minivådområder. Dette var tilfældet, da alle besvarelserne relaterede sig til, at placeringen af minivådområder var i marken. Her var der således tale om et aktivt fravalg af minivådområderne, da de enten ville optage for meget plads på markerne, ville skulle anlægges på gode produktionsmarker, eller ville gøre det mere besværligt at have marken i omdrift.

Og netop tankerne om hvorledes et minivådområde påvirker produktionen, er også noget som Torben Thomsen i 2019 har gjort sig tanker om, da han skulle etablere et minivådområde. Du kan høre mere om Torbens tanker omkring placeringen af minivådområder i videoen:

Video: Torben Thomsen vil bygge et minivådområde

Beskyttet natur

Ifølge undersøgelsen var der 41 projekter, som var blevet afvist eller opgivet pga. forhold relateret til beskyttet natur. Disse blev inddelt i følgende temaer:

- §3 og beskyttet natur
- Strandbeskyttelseslinjer
- Kulturbeskyttelseslinjer
- Beskyttede vandløb
- Kystbeskyttelseslinjer.

Af disse blev langt størstedelen ca. 81 % opgivet pga. §3 og beskyttet natur i de områder, hvor man ønskede at anlægge minivådområderne.

Det kan diskuteres om §3 og beskyttet natur, egentlig var en omstændighed, som lodsejer kunne ændre på eller ej. Med dette menes, at det formodentligt var muligt for lodsejer at anlægge minivådområderne uden for de beskyttede arealer, men i denne analyse er det dog besluttet, at beskyttede arealer betragtes som en omstændighed, som lodsejer ikke kan gøre noget ved.

Terræn og jordforhold

Kategorien indeholder 37 besvarelser og dækker over mangel på fald i terræn, kuperet terræn, jordtype, inddæmmede arealer og pumpede arealer. Af disse var det særligt jordtype og mangel på fald i terræn, som udgjorde begrundelserne for, at projekterne måtte opgives. De to havde henholdsvis 13 og 12 besvarelser af de i alt 37.

Jordtype refererer her til uegnede jorder, som bl.a. har et lavt lerindhold. Det formodes, at oplandskonsulenterne her tænker på områder med lerindhold under 12 %, da der så er yderligere krav om etablering af lermembran for at kunne lave et minivådområde. Herudover dækker jordforhold også over mosejorder, hvor undergrunden er meget blød, og det derfor ikke er muligt at etablere noget, som vil kunne holde de pålagte dimensioner, som fremgår af vejledningen til minivådområder.

I denne kategori vurderes alle besvarelser at være omstændigheder, som lodsejer ikke har mulighed for at påvirke, på nær en enkelt besvarelse, hvor det er uvist, hvorvidt lodsejer kunne påvirke omstændighederne eller ej.

Lavbunds- og vådområdeprojekter

Der var 24 besvarelser, som omhandlede lavbundsarealer og overlap med planlagte vådområdeprojekter. Der var klart flest besvarelser, der omhandlede projekter, som lodsejer ønskede at anlægge på lavbundsarealer, og derfor kan det overvejes, om disse besvarelser burde blive flyttet ind under kategorien placering i marken, da de formodentlig kunne have flyttet minivådområdet til en anden placering i marken. Alligevel er kategorien blevet beskrevet som en omstændighed, landmanden ikke kan påvirke i følgende analyse, da det trods alt ikke kan ændre på områdets karakter.

For temaet overlap med vådområder var det gennemgående, at arealerne ikke kunne inddrages til minivådområder, da de overlappede med planlagte kommunale vådområder. Derfor betragtes de besvarelser, der omhandler vådområdeprojekter som omstændigheder, lodsejer ikke har mulighed for at påvirke.

Dræn

Der var 21 besvarelser, der kunne lægges ind under kategorien dræn, som dækker over følgende situationer:

- Ingen/mangel på dræn
- Dræn skal omlægges/samles for, at projektet kan lykkes
- Dræn løber allerede til sø
- For lidt fald på dræn
- Tvivl om drænforholdene.

Af disse var det primært ingen/mangel på dræn og for lidt fald på dræn, der var de hyppigste årsager til, at minivådområdeprojekterne blev opgivet. Det kan diskuteres, om for lidt fald på dræn er en omstændighed, som lodsejer kan ændre på, da det trods alt er muligt at anlægge minivådområder med pumper, men her er det blevet betragtet som en omstændighed, lodsejer ikke kan påvirke.

Temaet tvivl om drænforhold understreger desuden endnu en udfordring med placeringen af minivådområderne, da der er mange steder, det er usikkert, hvor præcist drænene løber. Derfor ville en bedre forståelse eller kortlægning af dræn i Danmark være fordelagtig i forbindelse med at nedbringe landbrugets N-udledninger.

Anden arealanvendelse

I denne kategori indgår de 21 besvarelser, af hvilke det fremgik, at det ikke var muligt at etablere et minivådområde grundet personlige ønsker eller planmæssige forhold. Kategorien er således en blanding af omstændigheder, som lodsejer kan og ikke kan påvirke og er inddelt i følgende temaer:

- Solceller
- Skovrejsning
- Overlapper med ledninger
- Grusgravning
- Flyvepladser
- Byudvikling
- Veje
- Staldudvidelser

Af disse bliver ønsket om solceller og staldudvidelser betragtet som omstændigheder, lodsejer kunne gøre noget ved, da stald og solceller kan opføres andetsteds end der, hvor det er muligt at etablere minivådområder. Omvendt betragtes skovrejsning, overlap med ledninger, overlap med planlagte veje, overlap med flyvepladser og grusgravning som omstændigheder, lodsejer ikke har mulighed for at ændre på.

Underkategorien byudvikling er sat til at være uvis, da det ikke fremgår af besvarelserne, hvorvidt der er tale om, at området er udlagt til byudvikling pga. planmæssige forhold, eller fordi lodsejer ønsker at udstykke og herved tjene penge.

Afslag fra myndigheder

Afslag fra myndigheder var den mindste kategori, og der var således kun 10 besvarelser, som omhandler faktiske afslag fra enten styrelser eller kommuner. For alle 10 ansøgninger blev det vurderet, at det ikke var muligt for lodsejer at påvirke omstændighederne, da dette var en vurderingssag, som de respektive myndigheder skulle forholde sig til.

Opsummering

Den lave andel af projekter, som opgives grundet myndighedsafslag, indikerer, at mange minivådområdeprojekter opgives, inden de når ansøgningsfasen. En stor del af dette er grundet de anlægskrav, som fremgår af minivådområdeordningen, f.eks. størrelsen på oplandet, minimumseffekten for N, og naturbeskyttelsesarealer, som gør det svært at placere minivådområderne.

Herudover er der en række anlægstekniske begrænsninger, som særligt knytter sig til dybden på dræn, hældningen i terrænet, og jordtyper, hvilket yderligere besværliggør anlægningen af minivådområder ved bestemte lokaliteter.

Det er SEGES Innovations vurdering, at godt 60 % af de minivådområdeprojekter, som opgives, eller ikke opnår tilskud, er grundet omstændigheder omkring projektet, som lodsejer ikke kan påvirke.

Dog kan det diskuteres hvorvidt de situationer, hvor projekter ikke gennemføres f.eks. grundet naturbeskyttelsesarealer eller dræn med for lidt fald, egentlig bør betragtes som underkategorier til henholdsvis kategoriernes placering i mark og økonomi, da projekterne formodentlig kan gennemføres ved enten at placere dem anderledes i marken eller ved, at der anlægges minivådområder med pumper.

Hvis om-kategoriseringen gennemføres, bliver resultatet, at over 45 % af alle projekterne opgives grundet manglende lodsejervillighed.

Holdes der fast i de nuværende kategoriseringer, fremgår det dog stadigvæk, at godt 33 % af alle de minivådområdeprojekter der opgives kunne have været enten gennemført, ansøgt eller undersøgt nærmere, hvis lodsejer var villig til enten at indgå i dialog eller påtage sig en større omkostning ved projektet. Med andre ord opgives en 1/3 af projekterne pga. forhold, som ikke er relateret til enten myndighedsafslag eller manglende opfyldelse af kravene i minivådområdeordningen.

Overordnet set er det 142 minivådområdeprojekter, som potentielt kunne være blevet ansøgt, hvis der havde været større opbakning til ordningen blandt de danske landmænd.

Minivådområdeindsatser fremadrettet

Sættes dette i relief til det forventede indsatskrav i vandplan 3 på 555 tons N for minivådområderne, svarer det til, at kravet kunne være sænket med omkring 64 tons, hvilket ville have medført et indsatskrav på omkring 491 tons N.

Endnu vigtigere er det dog at påpege, at det i stor grad er kravene fra minivådområdeordningen, som forhindrer mange minivådområdeprojekter. Det er problematisk i forhold til det forventede indsatskrav i vandplan 3, da det indikerer, at kravene i tilskudsordningen kan gøre det svært at placere minivådområder rundt om i landet og derved gøre det svært at nå det kommende indsatskrav.

Derfor er det vigtig at afsøge muligheden for brugen af andre typer af virkemidler, som kan placeres i de områder, hvor det i dag ikke er muligt at etablere minivådområder.

Publiceret: 08. november 2022

Opdateret: 08. november 2022

Vil du vide mere?

Majken Meldorf Deichmann

Seniorkonsulent

SEGES

mamd@seges.dk

+45 3025 6808

Simon Rosendahl Bjorholm

Landskonsulent

SEGES

sibj@seges.dk

+45 3035 4211

Ditte Olsen

Konsulent

SEGES

deon@seges.dk

+45 2476 7320

Støttet af

Promilleafgiftsfonden for landbrug

Agro Food Park 15

Fax. 8740 5010

8200 Aarhus N

Email info@seges.dk